№ 120 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 14 **1897** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 14 № 120

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւան 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւն բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը՝ թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը 2 ր., ամսական՝ 1 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ»՝ կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ: Օտարաքաղաքայիները պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Редакція «МШАКЪ»: Իսկ արտասահմանից Tiflis. Rédaction «MSCHAK»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է օգտվել նոր կանոնադրութիւնից.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ամենքն էլ դատապարտում են. Գաղթականների տեղափոխութիւնը. Նամակ Բագուից. Նամակ Ներքին-Ագուլիսից. Նամակ Կիևից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Ազատամիտ մինիստրութեան կարգադրութիւնը. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Բօլգարիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մէլիքի աղջիկը:

ՊԷՏՔ Է ՕԳՏՎԵԼ ՆՈՐ ԿԱՆՕՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Այս օրերս հրատարակվեց մի կանօնադրութիւն, որը թոյլ է տալիս՝ առանց դիմելու բարձրագոյն իշխանութեան, հիմնել ընկերակցութիւններ արդիւնաբերական նպատակով: Մի որ և է տեղի կալուածատէրեր, գիւղատնտեսներ՝ այդ կանօնադրութեան զօրութեամբ՝ կարող են կազմել ընկերակցութիւն, նպատակ ունենալով, օրինակ, բերել տալ զանազան մեքենաներ, անցկացնել ընդհանուր ոյժով ջրանցքներ կամ շինել կամուրջներ, միասին, միմեանց հետ կապված, ուղարկել իրանց տնտեսութեան արդիւնքը վաճառանոց, և վերջապէս զանազան անհրաժեշտ ծախսերի համար փոխառութիւններ անել:

Այդ կանօնադրութեան հրատարակվելը շատ ժամանակակից է և հետևանք է կեանքի պահանջներին: Ռուսաստանի զանազան տեղերում արդէն բացվել են այդպիսի ընկերակցութիւններ, որոնցից ամենաչօղը և աչքի ընկնողը Կիևի գիւղատնտեսների ընկերակցութիւնն է: Նոյն իսկ այս տարի բացվեց Գօրու գաւառում մի ընկերութիւն, որի գործունէութեան մասին դեռ տեղեկութիւններ չը կան: Իսկ Քութայիսի նահանգում հաստատված շերամապահական ընկերակցութիւնը արդէն ցոյց է տալիս իր բարեբար հետևանքները: Ընկերակցութիւնը ոչ միայն չէ քանդվում, այլ ոգևորված է ապագայ լայն զարգացման յոյսերով: Մինչև այժմ բացվող ընկերակցութիւնները սախպված էին ամեն անգամ նոր կանօնադրութիւն մշակել և սպասել կառավարութեան հաստատութեան, որ համ ահագին ժամանակ էր խլում, համ էլ մեծ դժուարութիւնների հանդիպում. իսկ այժմ արդէն պատրաստ է կանօնադրութեան տիպը և ձևականութիւնները, որքան կարելի է, կրճատված են:

Ներկայ ժամանակում, երբ ամեն տեղ կատաղի մրցումը հարուածում է թոյլին և փոքր արդիւնագործողին, ընկերակցութիւններ կազմելը դարձել է անհրաժեշտութիւն, մանաւանդ որ այդ ձևով հեշտանում է և արմատական կատարելագործութիւններ մտցնելու գործը տնտեսութեան մէջ: Աններելի կը լինի, եթէ մեր արդիւնաբերողները ուշադրութիւն չեն դարձնի այս հանգամանքի վրա և չեն օգտվի օրէնքի տուած յարմարութիւններից՝ կազմակերպվելու իբրև ընկերակցութիւններ և այդպիսով կազմելու մի այնպիսի տնտեսական ոյժ, որ բարձրացնէր հողի արդիւնաբերութիւնը և տար մշակին իր աշխատանքի վարձատրութիւնը՝ ամենաբարձր չափով: Մանաւանդ այժմ, երբ մեր երկիրը սկսում է զգալ հողի պակասութիւն և ոչ մի տեղից չէ կարող յուսալ նոր հողեր ստանալ, պէտք է կենտրօնացնել ամբողջ ուշադրութիւնը այնպիսի կատարելագործութիւնների վրա, որոնք միջոց տային եղած հողից ստանալ աւելի արդիւնք, և աւելի ձեռնտու պայմաններով: Ընկերակցութիւնները կարող են զգալի կերպով նպաստել այդ նպատակի իրագործման:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՆՔՆ ԷԼ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ ԵՆ
(Քաղաքագլխի ընտրութիւնը)

Ընթերցող հասարակութեան ներողութիւնն ենք խնդրում էլի մի քանի խօսք նուիրելու 4 ձայնով քաղաքագլուխ ընտրված Եւանգուլօվին: Մեր ցանկութիւնն է ցոյց տալ, թէ ինչ կարծիք են յայտնել պ. Եւանգուլօվի մասին Թիֆլիսի և գաւառական՝ այն է Բագուի և Բաթումի լրագիրները, որպէս զի նրա բարեկամներն անգամ չը կարողանան հերքել, որ հոկտեմբերի 6-ի պատահական ընտրութիւնը դատապարտում ենք ոչ միայն մենք, այլ ամբողջ մամուլը:

Սկսենք Թիֆլիսի լրագիրներից:

«Кавказъ» լրագիրը, հոկտեմբերի 9-ին, նուիրելով քաղաքագլխի ընտրութեան մի մանրամասն յօդուած, և ցոյց տալով որ շատ ձայնաւորներ ս տ ի պ վ ա ծ էին նրան սպիտակ քուէ տալու, համարում է այդ ընտրութիւնը ա ն կ ա ն օ ն: Լրագիրը վերջացնում է այսպէս.

«Այդպիսի պայմաններում պ. Եւանգուլօվի ընտրութիւնը դառնում է երկզիմի և խիստ —պատահական»:

«Новое Обозрѣніе» լրագիրը, հոկտեմբերի 8-ին, նուիրեց նոյն ընտրութեան մի առաջնորդող, յայտնելով իր վիշտը այդ ընտրութեան անաջող վախճանի համար: Նոյն յօդուածում, ի միջի այլոց, ասում է.

«Քաղաքագլուխ ընտրվեց, թէև աննշան մեծամասնութեամբ (4 ձայն) «Դվօրցօվայա համարների» շատ տիպիկան ներկայացուցիչը. Նա լաւ ծանօթ է մեր ընթերցողներին այն յօդուածներից, որ տարիների ընթացքում մենք նուիրել ենք նրան և նրա կուսակցութեան, այնպէս որ այժմ կարիք չը կայ նրա խարակտերիստիկան տալու»:

Իսկ տարիների ընթացքում ռուս լրագրի գրած յօդուածներում պ. Եւանգուլօվ դուրս է բերված իբրև վերին աստիճանի հ ա կ ա կ ր է լ ի, ա ն ս կ զ բ ո ւ ն ք և նոյն իսկ վնասակար մարդ...

«Тифлисскій Листокъ» լրագիրը գրեց պ. Եւանգուլօվի կարճ խարակտերիստիկան և այն եզրակացութիւնը դուրս բերեց, որ պ. Եւանգուլօվ ա ն յ ա ր մ ա ր է քաղաքագլխութեան համար: Լրագիրը յայտարարեց իրան՝ դէմ նրա թեկնածութեան:

Վրաց լրագիրներից մեզ յայտնի չէ «Իվերիայի» կարծիքը, բայց վրաց միւս օրգանը՝ «Կվալի» շաբաթաթերթը իրան յայտարարեց համակրող իշխ. Թումանօվի ուղղութեան և ընտրութեան (շաբաթաթերթի կարծիքը մենք առաջ բերեցինք «Մշակի» № 116-ի մէջ), որ ասել է, թէ նա միանգամայն դէմ է այն խմբին, որին պատկանում է պ. Եւանգուլօվ: Մի ուրիշ յօդուածում լրագիրը նկարագրում է պ. Եւանգուլօվին իբրև շատ հակակրելի:

Դառնանք գաւառական լրագիրներին:

Բաթումի «Черноморскій Вѣстникъ» լրագիրը հոկտեմբերի 10-ին այդ ընտրութեան նուիրած առաջնորդողում ասում է հետևեալը.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Համարեա միաժամանակ երկու հակառակ կողմերից Աւետարանոց մտան երկու սուրհանդակներ:

Մէկը աղբիւրի մօտ մեր տեսած հեռևակ գիւղացին էր: Այժմ նա հանել էր չուխան, փափախը դրել էր թևի տակ. Նշանակում էր որ նա թեթևանալու պէտք էր զգում, որպէս զի չուտ չը յոգնէ: Լեռնցու հաստատ քայլերով նա անցաւ գիւղի արևելեան ծայրից, իր ձեռքի փայտով պաշտպանվելով շներից, որոնք մի ակնթարթում նկատել էին անծանօթ մարդուն ու ընկել էին նրա ետևից: Նրան տեսան շատերը, բայց նա ցոյց տուեց որ իր ճանապարհորդութիւնը այս գիւղում չը պիտի վերջանար. մի րօպէում հասաւ հիւսիսային լանջիվայրին, կանգ չառաւ գիւղի վերջում և շարունակեց իր ճանապարհը դէպի հիւսիս. կարելի էր կարծել որ նա գնում է մի ուրիշ գիւղ և շտապում է ժամանակին տեղ հասնել: Բայց երբ բաւական հեռացել էր գիւղից, դուրս եկաւ ճանապարհ վերի մասը և, թեքվելով դէպի ձախ, գնաց դէպի լեռնային բարձրաւանդակի գլուխը: Այդտեղ նա նորից ետևը դարձրեց Աւետարանոցի կողմը և սկսեց այս անգամ հանդարտ և զգոյշ քայլել, շուտ շուտ նայելով իր չորս կողմը, կարծես աշխատելով որ ոչ ոք չը նկատէ իրան: Բարձրաւանդակը երկար շղթայի նման ձգվում էր դէպի հարաւ և վերջանում էր գիւղի մէջ բարձր ու լերկ ժայռերով, որոնց գլխին շինված էր մէլիքի տունը: Գիւղացին, ուրեմն, գնում էր այդ տունը:

Իսկ միւս սուրհանդակը այդքան զգուշութիւնների կարիք չունէր: Նրա տանջված ձին կանգ առաւ նոր շինած մի մեծ տան առաջ, որ բարձրացած էր գիւղական խրճիթների մէջ, ժայռի արևելեան ստորոտի մօտ, երեսը դարձրած դէպի մէլիքի տունը: Առաջին խօսքը, որ նա լսեց բակը մտնելիս, այն էր թէ բէկը առաւօտեան նամազից յետոյ գնացել էր որսի:

Սակայն նա վատ չէր այնքան շտապել: Աւետարանոցում մի ժամ առաջ յայտնի դարձաւ, որ պատահել է ինչ որ սարսափելի բան: Սուրհանդակը, իբրև հաւատարիմ թիւրք, չէր կարողացել անխօս մնալ ճանապարհին. իր կատաղութիւնը չէր ծածկել ամեն անգամ, երբ հանդիպել էր գեղաւորին և սուրբ պարտք էր համարել պատանելիք կարդալ ամենքին: Իրողութիւնը նա չէր պատմել. նրա կցկտուր խօսքերը բերվեցան գիւղը և այդտեղ հաւաքվեցան միասին: Ճշմարիտ էր, սուրհանդակը աղէտալի լուր էր բերում: Այդ հաստատեց ծերունիների անժամանակ ժողովը, որ գումարվեց եկեղեցու դռների առաջ: Զանազան ծայրերից մարդիկ գնում էին դէպի այդտեղ, հարիւր ու մի ենթադրութիւններ անելով: Ամեն մի կասկած վերացրեց տանուտէր Աւմէդը, որ դուրս եկաւ բէկի դռներից և իր ձին քշեց դէպի արևմուտք: Անտարակոյս նա տանում էր բէկին այն լուրը, որ բերել էր սուրհանդակը. շատերին էր յայտնի որ բէկը որս է անում արևմտեան բարձրութիւնների անտառներում:

Գիւղը կամաց կամաց տակն ու վրա էր դառնում: Այլ ևս անկիւն չը կար, ուր չը լսէր փսփսոց ինչ որ վերահաս վտանգի մասին: Բայց ինչ վտանգ էր: Անյայտութիւնը աւելի սաստկացնում էր տագնապը: Եկեղեցու դրան ժողովը ստուարանում էր, խօսակցութիւնը տաքանում էր, բազմաթիւ ենթադրութիւնների մէջ անյայտ վտանգը հրէշաւոր կերպարանք էր ընդունում:

Մէկն առաջարկեց մարդ ուղարկել մէլիքի տունը. գուցէ այնտեղ մի բան գիտեն: Բայց այդ միտքը չընդունվեց:

—Հարկաւոր չէ, ասաց մէկը.—ժամանակը չար է, ով գիտէ թէ ինչ դուրս կը գայ դրանից: Ինքը, մէլիքի կինը, միշտ այն է ասում, որ իր անունն անգամ չը տան գիւղի մէջ...

—Երևի թաղվել է ուզում:

—Ուրիշ ինչ կարող է անել մի կին, մէջ ընկաւ երրորդը:—Մեծ բան է եթէ նա կարողանայ պահել իր գլուխը:

—Եւ իր աղջկայ գլուխը, աւելացրեց մէկը, վեր կենալով իր տեղից ու առաջ գալով:—Լսեցէք ինչ սատանայ է եկել մեր գիւղը:

Ոչ ոք չը պատասխանեց: Երևում էր, որ ամենքն էլ գիտեն. երևում էր և այն, որ ոչ ոք սիրտ չունէր այդ սատանայի մասին խօսելու:

—Փորձանք փորձանքի ետևից... Մեր վերջը եկել է...

—Հա, ճշմարիտ է, հաստատեց այդ յուսահատական խօսքերն ասողի մօտ նստածը և նայեց նրա տխուր, մռայլ դէմքին:

—Բայց ինչու մէլիքի կինը չէ փախչում:

—Նա իր ժողովրդից հեռանալ չէ կարող. և ուր գնայ... ուրեղ է լաւ, ուրեղ է հանգիստ:

—Գոնէ փախցնէր աղջկան...

—Մենք էլ աղջիկներ ունենք, չէ: Իմ տանը չորս հատ կան:

Այսպէս խօսողը մի աղքատ մարդ էր: Նրա պատռվելի չորերը ցոյց էին տալիս որ նա, իրաւ, չորս աղջկայ հայր է:

Վէճ սկսվեց աղջիկները փախցնելու մասին: Մի քանիները պնդում էին, որ մէլիքի աղջիկն էլ այս երկրի աղջիկներից մէկն է, իսկ շատերը այն կարծիքի էին, որ նրա բանը ուրիշ է, նա մի հատ է և պիտի միւս աղջիկների նման չը լինի:

—Է՜հ, ինչեր էք խօսում, բացականչեց մի բարակ ձայն:—Ամենքս էլ մի և նոյն ենք: Երբ օձը բարձրանում է ծառի վրա և գլուխը տանում է դէպի թռչունի բոյնը, թէ ձագերը և թէ նրանց հայրն ու մայրը քարանում են, կապվում, շարժվել ու փախչել չեն կարողանում, իսկ օձը կլանում է նրանց: Մենք ամենքս թռչունների դրութեան մէջ ենք. օձը կապել է մեր ամենը, թէ չէ՝ փախչելը դժուար չէ:

Վէճին վերջ տուեց այդ օրինակը. լսեցին հառաչանքներ. նրանք հաստատում էին որ, այո, այդպէս է:

Այդ ժամանակ եկաւ ծերունի քահանան և սկսեց պատմել թէ ինչպէս են ջնջվել քուրդ Հասանն ու նրա ցեղը: Հետևակ սուրհանդակը մէլիքի տանից գնացել էր քահանայի մօտ և նրան էլ հաղորդել էր իր բերած լուրը:

Պատմութիւնը սարսափելի տպաւորութիւն գործեց ամբոխի վրա: Տիրեց մեռելային լռութիւն. իւրաքանչիւրը խորհրդածում էր իր հետ, կըշռում և գտնում էր թէ ինչ կը լինի այսուհետև:

—Այժմ կը սկսեն,—տխուր ձայնով ասաց քահանան,—աւելի խիստ կը սկսեն մեր տանջանքները: Մանասը արաւ, իսկ ծով է պատասխանատուն: Ի հարկէ, մենք...

Լռութիւնը շարունակվեց և այս անգամ:

—Մանասը սարերումն է, իր գլուխը լաւ է պահում. բայց չէ հասկանում, որ այսքան ժողովուրդը անմեղ է և պիտի տանջվի իր պատճառով... Դա անաստուածութիւն է...

Այդ խօսքերը յուսահատութիւն չը տարածեցին: Ամբոխը, որ սովորաբար սիրում է ողբալ իր դրութիւնը և պահանջում է, որ ամենքը մասնակցեն իր ողբերին, այժմ տարօրինակ, նոյն իսկ անտեղի համարեց քահանայի սև գուշակութիւնները: Մի մարդ համարձակվեց թոյլ, անաչկոտ ձայնով գովել Մանասին:

—Հասանը չը կայ...

Ո՜րքան անկեղծ, խաղաղ մանկական հրճուանք կար այդ բացականչութեան մէջ: Նա բացաւ և միւսների լեզուն: Սկսեցին խօսել, և զարմանք... ամենքն էլ մի տեսակ էին խօսում: Ճնշված, ահաբեկված ամբոխը, որ քիչ առաջ իր սրտի հառաչանքներով հաստատում էր թէ ինքը օձի շունչից կաշկանդված թռչուն է, տաքացաւ, շարժվեց. դէմքի վրա կենդանութիւն երևաց, աչքերի մէջ փայլեց բաւարարութիւն ստացած մարդու գոհունակութիւնը: Խօսքը, դատողութիւնը շուտով ընդհանրվեց. մարդիկ նստացրին քահանային, իրանք տեղաւորվեցան նրա շուրջը

«Հազիւ թէ այդ ընտրութիւնը կարելի լինի օրինաւոր համարել, որովհետև թողնելով միայն մի տամի, ճնշեցին ընտրութեան ազատութիւնը: Հաւանօրէն Թիֆլիսի ձայնաւորների թւում կը գտնւեն մարդիկ, որոնք կը ցանկանան մի անգամ ընդ միշտ պարզել այդ հարցը, ենթարկելով նրան կատարեալ սենատի քննութեան»:

Լրագիրը վերջացնում է այսպէս.

«Ինչ վերաբերում է պ. Եւանգուլովի ընտրութեան, ի հարկէ, դժուար է ասել, թէ ինչպէս կը լինի պ. Եւանգուլով, իբրև Թիֆլիսի քաղաքագլուխ. սակայն հասարակական ուրիշ ասպարէզներում պ. Եւանգուլով ոչինչով աչքի չէ ընկել, և թէ ինչով են ղեկավարւել նրա ընտրողները—վճռել անկարելի է: Պ. Եւանգուլովի թեկնածութիւնը գնելու համար՝ տեսանելի պարզ պատճառներ չեն եղել. խօսք չէ կարելի ընտրութեան պատճառ համարել պ. Ալիխանովի հրաժարականը»:

Բագուի «Каспій» լրագիրը, իր № 219-ի մէջ հետևեալ կերպով է նկարագրում Գէորգ Եւանգուլովին.

«Պ. Եւանգուլով կատարելապէս անգոյն հասարակական գործիչ է: Լինելով դումայի հին կուսակցութեան ջերմ կողմնակից՝ նա մի և նոյն ժամանակ աշխատում էր իրան պօլիտիկաբար պահել: Նրա խարակտերիստիկայի համար բաւական է ասել, որ նա դումայում, համարեա երբէք, նոյն իսկ մանր հարցեր վճռելիս, չէ արտայայտել իր սեփական կարծիքը և միշտ աշխատել է յարմարւել մեծամասնութեան ցանկութիւններին: Մի խօսքով, նա մէկն է մեր ժամանակակից գործնական «дѣлецъ»-ներից, որոնք ոչ թէ չունեն սեփական ինիցիատիվ և հասարակական գործունէութեան որոշ ծրագիր, այլ, ինչպէս առածն է ասում, պահում են իրանց այսպէս՝ —«Когда хочешь Иванъ Аракеличъ, когда хочешь Аракелъ Иваничъ»: Այդ տեսակ թեկնածութեան վրա ոչ ոք լուրջ կերպով չէր նայում, և դիմադրական կուսակցութիւնը համարեա թէ հաւատացած էր՝ որ աջողութիւն կունենայ, որովհետև պ. Եւանգուլով ժողովրդականութիւն չունի նոյն իսկ իր համախոհների (հին կուսակցութեան) մէջ: Բայց, ինչպէս երևում է, ամեն բան կախւած է պատահմունքից, և ինքը, դիմադրական կուսակցութիւնը մեծ ծառայութիւն ցոյց տուեց պ. Եւանգուլովին (յօդուածագիրը աչքի առաջ ունի իշխ. Թումանովի հրաժարականը):

Ռուս լրագիրը վերջացնում է այսպէս.

«...Այդպիսով պ. Եւանգուլով քաղաքագլուխ ընտրւեց 4 ձայնի առաւելութեամբ: Երբ նախագահը յայտարարեց ընտրութեան արդիւնքը՝ տիրեց գերեզմանական լռութիւն. ապա յանկարծ ու անսպասելի կերպով, բարձր ծափահարութիւններ սկսւեցին վերնատունը, սակայն այդ ծափահարութիւնները ընդունւեցին ամբողջ հասարակութեան և մի քանի ձայնաւորների միաբերան շւշոցով»:

Դառնանք հայոց մամուլին:

Նախ պիտի խոստովանենք, որ հայոց մի քանի փողոցային թերթեր մենք չենք կարդում, և ուրեմն մեզ յայտնի չեն նրանց գըրածները: «Մուրճ» ամսագիրը, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ, սօփեստութիւններ անելով, ոչ մի կարծիք չէ յայտնում պ. Եւանգուլովի մասին, հաւանօրէն այն պատճառով, որ «Մուրճի» խմբագիրը պ. Եւանգուլովին իրան բարեկամ չէ համարում՝ որ գովի, և ոչ էլ թշնամի՝ որ պախարակի: Զէ որ անբաղդ «Մուրճի» խմբագիրը ուրիշ մ ա ւ չ ա տ ա ր չունի:

«Մուրճից» աւելի քաջ գտնւեց նոյն իսկ «Տարազը», որ գրել է հետևեալը.

«...Մեղուական կուսակցութեան կանդիդատն և հոգին էր Եւանգուլեան, համոզմունքով խիստ պահպանողական, խոյս տւող վտանգաւոր պատասխանատու, թէև յուսալից գործունէութիւնից... Մեր կարծիքով, որքան էլ պ. Եւանգուլեան կամենայ անկողմնապահ լինել իբրև քաղաքագլուխ, նրան այդ չի աջողվի, քանի որ իրաւասուների մէջ դիմադիր կուսակցութիւնը ուժեղ մեծամասնութիւն է կազմում»:

Իբրև բացառութիւն, մենք հետաքրքրւեցինք իմանալ, թէ ինչ է ասել պ. Եւանգուլովի մասին նրա մօտիկ ազգական պ. Արգար Յովհաննիսեան իր թերթում: Ցաւութեամբ իմացանք, որ պ. Եւանգուլովին ամենից շատ վիրաւորել է պ. Յովհաննիսեան... իր գովասանքով:

Ե զ ր ա կ ա ց ո ւ թ ի ւ ն: Ուրեմն՝ համարեա ամբողջ մամուլը համարում է պ. Գէորգ Եւանգուլովին անարժան քաղաքագլխութեան համար, և իբրև գործիչ՝ հակակրելի, անսկզբունք և անարժէք: Բացի դրանից, մի քանի լրագիրներ նրա ընտրութիւնը համարում են ոչ միայն պատահական, այլ և անկանոն և ապօրէն:

Հայ ընտրող

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ
(Նամակ Գանձակից)

Հոկտեմբերի 9-ին

Այսօր մեզ մօտ եկած գաղթականները, թւով 82 հոգի, իրանց ազատ կամքով ճանապարհվեցին Բագու, իսկ մի քանիսն էլ Շուշի, Թիֆլիս և Էջմիածին՝ գործ գտնելու համար: Ինքը՝ մեր ատրիկանապետ պ. Պօպով ներկայ էր գաղթականների գնալու ժամանակ, և անձամբ, իր ձեռքով, թէ ճանապարհի և թէ ուտելիքի համար փողեր էր բաժանում գաղթականներին, նայելով ճանապարհի հեռաւորութեանը. բացի դրանից պարոնը իր պրիստաւներից մէկին ուղարկելով երկաթուղու կայարանը, հրամայել է որ. 1) հոգացութիւն լինի՝ գաղթականներին անվճար ճանապարհ գնելու և 2) բոլորի համար ձրի տոմսակներ վերցնեն: Երբ գաղթականները անցնում էին Գանձակի գլխաւոր փողոցներով, պատկերացու սրտաշարժ և ցաւալի տեսարան. ահա մի մայր երեխան գրկում, ինքը նիհար ու մաշած. միւսը՝ երեխան շալակին, երրորդը՝ փոքր ինչ առողջին ձեռքից բռնած քարշ տալով առաջ էին գնում: Աւելի ծանր հիւանդները և ուժից ընկածները կառքերում, իսկ միւսները, որոնք փոքր ի շատէ ոյժ ունէին, իրանց ունեցած չունեցածը շալակներին, անիծելով իրանց սև օրը և աղի արտասունք թափելով գնում էին՝ Աստուած կանչելով, թէ ուր, իրանք էլ չը գիտեն: Շնորհակալութեան արժանի են պ. Պօպով, որը մի շաբաթից աւելի է ինչ թշուառ գաղթականներին հայրաբար հոգացողութիւն էր անում ուտելի և այլ կենսական պիտոյքների կողմից, գաղթականների համար ժողոված գումարներից, այլ և բժիշկներ Ամիրխանեանց և Փալթալեանց, որոնք այցելում էին հիւանդ գաղթականներին և բժշկական օգնութիւն հասցնում: Ինչպէս պատմում են, մօտ 500 րուբլի է ծախսել գաղթականների վրա՝ Գանձակ գալու օրից մինչև այժմ: Պատմում են, որ Էջմիածնից վաղը կամ միւս օրը սպասւում են Գանձակում կրկին 120 հոգի գաղթականներ: Դրա համար էլ Էջմիածնից Գանձակ է եկել մի սարկաւագ: Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ այդ գաղթականները պիտի գնան Ղարաբաղի թեմի Խզիմիզորդ անուանւած գիւղերը՝ այնտեղ առժամանակ մնալու համար: Իսկ հոգևոր իշխանութեան կարգադրութեամբ Խզիմիզորդի գործակալը եկել էր Գանձակ և հրահանգ ստանալով՝ վերադարձել իր խնամքին յանձնւած գիւղերը՝ գաղթականների համար տեղեր պատրաստելու:

Գ. Թ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Հոկտեմբերի 10-ին

Անհամբեր սպասում ենք չորեքշաբթի օրվան, երբ պիտի տրվի Նորակառոյց հայ դերասանական խմբի առաջին ներկայացումը՝ ա. Հրաչեայի ժամանակաւոր ղեկավարութեամբ: Ինչ խօսք, որ մեր դերասանները, սովորական տարիների նման, բեռնաւորւած չեն: Այն անձնաւորութիւնը, որը, գիտենք, պիտի գրաւէր իր դերով, պիտի քրտինք թափէր արտայայտելու պիէսայի հերոսի հոգեկան ամեն տեսակ դրութիւնները, նոյն մարդը նոյն օրերում պիտի հոգար և փորձերի, և տոմսակներ ծախելու մասին: Պակաս մուտքը, գոյութիւն չունեցող դրամագլխից մեծ տուժելը և այլ այդպիսի պայմանները միթէ կարող էին դերասանին միջոց տալ, որ նա մտածի իր դերի մասին: Այդ հանգամանքն է, որ նպաստել է մեր թատրոնական գործի կրկնակի քայլերով առաջ գնալուն... Շնորհիւ մեր թ ա տ ր օ ն ա կ ա ն կ օ մ ի տ է ի գովասանքի արժանի աշխատութեան, դերասանները միանգամայն ազատւում են շատ ծանր պարտականութիւններից: Այդ կողմից նրանք թռչունի նման անհոգ կարող են լինել: Սակայն այդ հանգամանքը իրաւունք չը պիտի տայ ենթարկվել այն անհոգութեան, որը, չար սատանայի նման, մեր դերասաններից ձեռք չէ քաշում... Հասարակութիւնը, ազատելով նրանց ամեն տեսակ անուղղակի պարտականութիւնից, աւելի խստապահանջ կը լինի դէպի նրանց անմիջական պարտականութիւնները և իւրաքանչիւր, թէկուզ աննշան բան, չի վրիպի հասարակութեան աչքից...

Ի դէպ: Չը գիտենք մեր թատրոնական կեանքի այս կենդանութիւնը մտածե՞լ է տալու այստեղացիներին թ ա տ ր օ ն ա կ ա ն շ ի ն ո ւ թ ի ւ ն ունենալու, թէ՞ ոչ: Ցանկալի է, որ ուշադրութեան նիւթ դառնայ և այդ կարևոր հարցը: Թաղիևի բեմը որքան յարմար է գաւառական փոքրիկ տեղերի, օրինակ, Վաղարշապատի կամ Իգդիրի համար, նոյնքան անյարմար է Բագուի՝ այս միլիոնների ծովի և շռայլութիւնների ովկիանոսի համար: Օրինաւոր թատրոն չունենալը ապացոյց է, որ այստեղի հարուստը իր սալօնը զարդարելը, հազար ու մի այլանդակ ցանկութիւններին բաւականութիւն տալը գերադասել է այնպիսի հիմնարկութիւնից, ինչպէս է գեղարուեստի տաճարի յարմար շինութիւնը: Յուսով ենք, որ այդ խնդիրը անպատճառ կը բարձրացնի մեր թատրոնական կօմիտէն, որով անմոռանալի ծառայութիւն մատուցած կը լինի մեր բեմին:

Ռ. Յովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ

Հոկտեմբերի 2-ին

Մի քանի օր առաջ գաւառական պրիստաւը դիմել էր Վերին-Ագուլիսի տանուտէրերին՝ առաջարկելով նրան մի ժողով կազմել և խորհրդակցել մի ուսումնարան բանալու՝ այն գիւղերի հետ միասին, որոնք միացրւած են Վերին-Ագուլիսի հետ: Այդ առիթով գումարւած ժողովը առ այժմ ոչ մի եզրակացութեան չէ եկել: Ներկայ եղողներից ոմանք յարմար գտան քաղաքային ուսումնարան բանալ, ոմանք էլ առաջարկել են սկզբնական դպրոց հիմնել: Հարցը դեռ ևս այդպէս անվճիռ է մնացել:

Իսկ Ներքին-ագուլեցիները, ի նկատի ունենալով մի քանի անյարմարութիւններ՝ բոլորովին մերժեցին Վերին-Ագուլիսում ուսումնարան բանալու մասնակցել: Նոյնպէս խօսք չէ կարող լինել և ուրիշ տեղերի մասին, որոնց հեռաւո-

---

ինչպէս ոչխարների հօտը պտտւում է հովւի շուրջը, որ լսէ նրա սրինգը: Նորից պատմել էին տալիս Մանասի արածները, լսում էին խորին ուշադրութեամբ: Վերջապէս դատաստան եղաւ. վերջապէս արդարութիւնը յաղթանակ տարաւ... Վրդովւած հոգին, այրւած սիրտը համակւեց վրէժի զգացմունքով, որ խեղդեց, ոչնչացրեց ամեն երկչոտութիւն... Կարծես այնուհետև հեշտ էր մեռնել, կարծես այնուհետև այնքան դառն չէին լինի տանջանքները:

—Երկիրը կը հանգստանայ, փառք Աստուծու, կոչեցին բազմաթիւ բերաններ...

Կը հանգստանայ... Դա չափազանցութիւն էր, դա երազ էր: Կը հանգստանայ... իսկ նա...

Գիւղը մտան որսորդները: Առջևից վազում էր մի մարդ, շրջապատւած բարակներով: Շները յոգնած չէին, կախ չէին արել իրանց լեզուները, կարծես նոր էին որսի գնում: Յետոյ իր սև նժոյգի վրա գալիս էր Սուլէյման բէկը, իսկ նրան հեռուից հետևում էին մօտ տասն ձիաւորներ. երեք հոգի տանում էին բազէները, որոնք անհանգիստ թռթռում էին նրանց ձեռքերի վրա և թեթև աղմուկ էին տարածում իրանց սանձերին կապած բոժոժներով: Ոչինչ չէր մոռացւած, իշխանական որսի բոլոր պատրաստութիւնները տեսնւած էին, բայց երևում էր, որ որսորդները բախտ չէին ունեցել: Միայն երկու ձիերի թամբերից կախ էին ընկած մի քանի հատ կաքաւներ: Ուրիշ որս չը կար:

Արդեօք այդ անաջողութիւնն էր պատճառ, թէ տանապետ Ահմէդի տարած լուրը, բայց բէկը այժմ սովորականից աւել մռայլ ու դժգոհ էր երևում: Երկու պատճառներն էլ, երևի, ազդել էին: Արևելքում որսը իշխանական փառքի մեծ նշաններից մէկն է: Աւետարանոցը վաղուց սովոր էր այդ նշանին: Մելիքների որսորդական հանդէսներից շատերը այնքան շքեղ էին, որ չէին մոռացւել. նրանց պատմութիւնը անցել էր որդւոց որդի: Ինչ խնջոյքներ էին կազմւում մանաւանդ ձմեռը, երբ ամբողջ գիւղը պարապ էր լինում: Ժողովուրդը գնում էր տեսնելու որսորդների հարուածների աջողակութիւնը: Մելիքի տան մեծ սրահում օրերով ցոյց էին հանվում այդ հարուածները. վարազներ, ահագին եղնիկներ, լեռնային այծեր, երբեմն նոյն իսկ անտառների թագաւոր արջը, թափւած էին լինում սրահի մէջ. ամեն մէկը ցոյց էր տալիս թէ ինչ դիրքի մէջ ինչպիսի հարուածից է սպանւել: Երբեմն որսը այնքան առատ էր լինում, որ գիւղի կէսը բաժին էր ստանում...

Այժմ այդպիսի բաները աւանդութիւնների կարգն էին անցել. ժողովուրդը հեռուից էր նայում Սուլէյման-բէկի որսերին, որոնք յաճախ էին տեղի ունենում: Բէկը թէև գիտէր, որ գեաւուրները շներից էլ պիղծ են, բայց, իբրև իշխանաւոր, հարկ էր համարում ցոյց տալ իր ձեռքի աջողակութեան նշանները իր անհաւատ հպատակներին: Սովորաբար, երբ նա վերադառնում էր որսից, երկու ձիաւորներ, որոնք տանում էին որսած կենդանիները, գիւղը մտնելուն պէս հանդարտ էին գնում. առջևից անցնում էր մի այլ ձիաւոր, որ հանդիպած գեաւուրին հրամայում էր «մուսատա չանել»: Եւ իրաւ, ամեն մէկը պարտաւոր էր հեռու պահւել, չը դիպչել որսին, որպէս զի չը պղծէ նրան: Մեղք չէր միայն նայելը:

Իսկ այսօր ամենքը շտապով անցան: Բէկը իր աչքերը դարձրեց դէպի եկեղեցու կողմը. այնտեղ հաւաքւածները արդէն ոտքի վրա էին, սկսեցին մինչև գետինը խոնարհվել և ողջոյններ տալ, որոնց պատասխանը արժան չը համարեց գոռոզ և ինքնակալ մուսլիմանը:

Սիրիական ար'գակը անջնջելի հետքեր էր թողել նրա խոշոր դէմքի վրա: Նա համարեա թուխ էր, ներկայացնում էր այրւած անապատների բարեկամ, խոշոր աշխարհագրութեան տիպը: Խնամքով ածիլած կլոր ծնօտը, լիքը այտերը, գէր շրթունքները, որոնց վրա իջել էին շատ հաստ, երկար ու սրածայր բեղերը, քիչ տափակ քիթը իր լայն ծակերով առաջին անգամ տեսնողի մէջ գործում էին մի խիստ տպաւորութիւն, որ շուտ չէր մոռացւում: Բայց այդ մարդու ամբողջ ոյժը, եռանդը, ամբողջ հոգեկան կարողութիւնը յայտնագործվում էին դէմքի վերին մասերում. մի զոյգ թուխ աչքեր և նրանց վրա հաստ, նոյնպէս թուխ յօնքեր—այստեղ էր Վարանդայի պատիժը, այստեղ էր նստած Սուլէյման-բէկը: Դէմքի ընդհանուր թուխ ֆօնի վրա մի ուրիշ գոյն, որ թխութեան հակապատկերն է, սարսափելի պայծառութիւններ էր անում. դա աչքերի սպիտակուցն էր: Երբ անհանգիստ էին այդ աչքերը, իրանց բոյների մէջ պտտում էին արագութեամբ, սպիտակուցը փայլատակումներ էր հանում, ահաւոր փայլատակումներ: Իսկ երբ նրանց վրա իջնում էին նրա հաստ յօնքերը կամ, աւելի ճիշդ ասած՝ յօնքը, որովհետև նրա յօնքերը չէին բաժանւում միմեանցից, այլ, ընդհանրական, աւելի հաստ գծով միանում էին քթի վերջաւորութեան վրա,—այդ ժամանակ սիրիացին ներկայացնում էր կէս գիշերային մի փոթորիկ, որ ընկնում է սևաթոյր ամպերից: Որքան կորով, յանդուգն, գազանային վայրենութիւն էին ցոյց տալիս դէմքի այդ երկու մասերը—աչքերը և յօնքերը: Կարծես միայն այդ ընդունակութիւնն ունէին նրանք. կար այդ դէմքի համար ուրախ, մեղմ, ախծալի, ցաւագար արտայայտութիւն—դժուար էր ասել: Ամբողջ հասակն էլ համապատասխանում էր այն տպաւորութեան, որ թողնում էր դէմքը. դա մի ուղիղ, հպարտ, միջակ մարմին էր, որի հաստատութիւնն ու բարձրութիւնը շատ վայելուչ ներդաշնակութիւն էին կազմում: Մանաւանդ լաւ էր բէկը իր ձիու վրա, որ Ղարաբաղի ազնւագոյն տեսակից էր և այժմ խրոխտ քայլեր էր անում:

Ամբոխը այրական բարեկազմութեան, պարթև ու վայրենի գեղեցկութեան երկրպագուն է, մանաւանդ երբ այդ գեղեցկութիւնը ներկայացնում է խստապարանոց իշխանութիւն, անողոք ոյժ, կարուկ հրաման: Որքան և Սուլէյման-բէկի կազմուածքը օտար լինէր լեռնային երկրի համար, որքան և տեղական հասկացողութիւններին հակառակ լինէր այդ թուխ մարդու գեղեցկութիւնը, բայց այդ պողպատը, այդ կայծեր արձակող ինքնուրութիւնը սարսափի հետ միասին տարածում էր և մի այլ տեսակ զգացմունք, որ միայն հիացմունքից կարող է առաջանալ: Բռնութիւնը տանելի է լինում մանաւանդ այն ժամանակ, երբ բռնակալը հեղնութիւն չէ պատճառում իր անկանոն կազմուածքով, իր բնական պակասութիւններով: Սուլէյման-բէկը այդ կողմից շատ բախտաւոր էր...

Նա իջաւ ձիուց և մտաւ տուն: Դա մի ընդարձակ շինութիւն էր, որ նոր էր վերջացրել բէկը, տալով նրան թիւրք ազնուականի պահանջած բոլոր յարմարութիւնները: Այդ տունն էլ ցոյց պիտի տար տեղացիներին, որ օսմանեան տիրապետութիւնը հաստատ է նստած և չէ էլ մտածում թէ կարող է մի օր հեռանալ այդտեղից: Մնում էր որ գիւղի մէջ բարձրանայ և մուսլիմանների կոթողը, մզկիթի մինարէն: Դրա մասին էլ մտածում էր բէկը: Օսմանցիները սովորութիւն չունէին նոր նւաճած երկրում իսկոյն մզկիթ կառուցանել. առաջին անգամ նրանք բաւականանում էին քրիստոնեաների եկեղեցիները մզկիթի վերածելով: Բէկը մտածում էր մի և նոյնն անել Աւետարանոցի եկեղեցու հետ. գեաւուրների համար բաւական էր և կուսանոցը, որ շինւած էր ժայռի գլխին, մելիքի տանից ցած:

Տան մէջ իսկոյն նկատելի եղաւ իրարանցում: Բէկը արդէն ունէր գործողութեան ծրագիր: Կանչեց սուրհանդակին, նորից հարց ու փորձ արաւ: Հարկաւոր էին զօրքեր. նա իսկոյն հրամաններ ուղարկեց մերձակայ գիւղերը և ապա դուրս եկաւ բակը, ուր արդէն փռւած էին գորգեր և փափուկ օթոցներ: Նա չոքեց նամազի. իսկ երբ վերջացրեց, նստեց բարձի վրա ու ղալեան պահանջեց:

(Կը շարունակվի)

րութիւնը Վերին-Ագուլիսից 5—30 վերստ է: Օրինակ՝ Կարճևան գիւղը գտնվում է մօտ 25 վերստ հեռաւորութեան վրա և, ի հարկէ, Կարճևանցին երբէք իր երեխային չի ուղարկի այդ հեռու ուսումնարանը կարդալու: Բայց մի և նոյն ժամանակ ամէն մի ծուխ տուգված է վճարել մի որոշ գումար ուսումնարանը պահելու համար և միայն այն պատճառով, որ Կարճևանը, ինչպէս և Նէրքին-Ագուլիսը և մի քանի ուրիշ գիւղեր, միացրված են Վերին-Ագուլիսի հետ: Մի քանի ունեւոր ընտանիքներ իրանց երեխաների համար վարժուհիներ և ուսուցիչներ են բերել տալիս: Իսկ թէ ինչ պէտք է լինի աղքատ դասակարգի որդիների հետ—յայտնի չէ:

Ա. Մակարեանց

ՆԱՄԱԿ ԿԻԵՎԻՑ

Հոկտեմբերի 8-ին

Հոկտեմբերի 2-ին փակվեց Կիևլի գիւղատնտեսական և արդիւնաբերական ցուցահանդէսը: Ուշ վերադառնալով Կիեվ, ես միջոց չունեցայ մանրամասն նկարագրել ցուցահանդէսը, ուստի մընում է մի ընդհանուր ակնարկ գցել: Բաժիններից մէջ ամենահարուստն էր՝ գիւղատնտեսականը, մանաւանդ մեքենայական մասը: Անասնապահութեան բաժինը մեծ հետաքրքրութիւն էր ներկայացնում, մանաւանդ եզների և կովերի ցուցահանդէսը: Կային այնպիսի եզներ, որոնց զոյգը քաշում էր 500 պուդ ծանրութիւն ունեցող բեռը, և այդ եզների ծանրութիւնն էր մէկինը՝ 71 պուդ, իսկ միւսինը՝ 68 պուդ: Կային եզներ, որոնք ծախվում էին զոյգը 600 րուբլով: Կովերի մէջ էլ խոշոր տեսակները կային: Ասելն էլ աւելորդ է, որ այդ կովերին չէ կարելի համեմատել մեր կովկասեան կովերի հետ. լաւ պահած կովը տալիս է տարեկան 150-ից մինչև 220 վեդրօ կաթ: Ցուցահանդէսում եղած անասունները գլխաւորապէս украинскій կոչված ցեղից էին, բայց կային և շվէյցարական, հոլանդական, ֆրէյբուրգեան, մօնգաֆուննեան, սիմմենտալեան և այլ ցեղերից:

Շտապում եմ հաղորդել, որ Կիևլի ցուցահանդէսում մասնակցող հայերից համարեա բոլորը ստացել են պարգևանշաններ (награды) իրանց էկսպօնատների համար: Քաղցր խմորեղէնների բաժնում՝ բրօնզէ մեդալ ստացել է Նալբանդեան: Ծխախոտի բաժնում՝ արծաթէ մեծ մեդալ եղբայրներ Գ. և Մ. Միրզաբէգեանցներ. արծաթէ փոքր մեդալ՝ Տէր-Գրիգորեան: Արուեստական հանքային ջրերի բաժնում գովասանական թերթ ստացել է՝ Գ. Գիլանեանց: Գինեգործութեան բաժնում արծաթէ փոքր մեդալ Տէր-Յարութիւնեան, Գենջեցեան. բրօնզէ մեդալ—Յարութիւնեան և Ամիրխանեան, իսկ ոսկէ մեդալ՝ վրացի Բարոնիձէի ֆիրման: Մեքենագործարանական բաժին՝ արծաթէ փոքր մեդալ ստացել են՝ Մելքոնեան և Եղիկեան, ու ախալցխացի պ. Թուշուրեան: Բրօնզէ մեդալ ստացել են՝ Անանօվ, Վ. Լ. Շապօվալեան, Պեպէեան և ուրիշները: Գովասանական թերթեր՝ Ե. և Ի. Խալաթօվներ, Սերովբեանց և այլն: Այսքան անուններ միայն կարելի եղաւ հաւաքել: Անշուշտ կան և ուրիշները: Շատ ուրախալի է, որ հայերից համարեա բոլորը արժանացել են պարգևների:

Կիևլի ցուցահանդէսը փակվեց մեծ դեֆիցիտով—200 հազար րուբլի: Յուլիսի 8-ից, բացման օրից, մինչև փակումը՝ ցուցահանդէսը այցելել են 302,368 հոգի:

Նուաէ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Կ. Պօլսում այժմ Թիւրքաց կառավարութիւնը անցագրեր չէ տալիս այն հայ երիտասարդներին կամ օրիորդներին, որոնք ցանկանում են գալ Ռուսաստան պարապվելու վարժուհութեամբ: Մի քանի այդպիսի դէպքեր արդէն տեղի են ունեցել:

Ամերիկական «The Womans Journal» շաբաթաթերթը պարբերաբար տեղեկութիւններ է հաղորդում Ամերիկայում ապաստան գտած հայերի մասին և ծանօթացնում է ամերիկացիներին հայ գրականութեան հետ: Շաբաթաթերթի № 40-ի մէջ զետեղված է Կ. պօլսեցի գրող Արշակ Չօպանեանի «Զկնորսներ» ոտանաւորի թարգմանութիւնը:

«Կվալի» շաբաթաթերթը լսել է, որ թոյլ է տրված Աւճալեան ճաշարանում կարդալ ժողովրդական դասախօսութիւններ հայոց և վրաց լեզուներով:

Երէկ ստացանք Կիևից, պրօֆէսոր Գրէնի խմբագրութեամբ լոյս տեսնող «Россія и Азія» շաբաթաթերթի առաջին համարը:—Պ. Գրէն պարզում է թէ ինչ ուղղութեան պիտի ծառայէ իր շաբաթաթերթը: Այդ ուղղութիւնը այնպէս, ինչպէս լուսաբանված է առաջին համարում, վերին աստիճանի համակրական է: Շաբաթաթերթը իր համար առանձին պարտաւորութիւն է դարձրել՝ ուսումնասիրել Ռուսաստանի ծայրերում ապրող օտար ազգութիւնները, պաշտպանել նրանց շահերը, ծառայելով մի և նոյն ժամանակ ռուսաց իդէային: «Յայտնում ենք մեր կողմից ուղիղ և պարզ կերպով, ինչպէս մի ռուս, որ մենք ամէն տեղ ճշմարտութեան, միմիայն ճշմարտութեան կողմը կը լինենք և մեզ համար միանման սրբազան կը լինեն թէ հրէաների և թէ ուրիշ այլազգիների իրաւունքները», ասում է խմբագիրը: Ցանկանում ենք յարգելի գիտնականին կատարեալ աջողութիւն: Առաջին համարում տպված են մի քանի յօդուածներ, որոնք վերաբերում են Անդրկովկասին և Անդրկասպեան երկրին: Շաբաթաթերթը կը սկսի կանոնաւոր հրատարակվել նոյեմբերի մէկից: Տարեկան գինն է 6 րուբլի:

Մեզ հետևեալ ամօթալի փաստն են հաղորդում Շուշուց. «Թեմական դպրոցի աշակերտներից մէկը դիմում է դպրոցի տեսուչ վարդապետ Տիրայրին մի խնդիրքով: Վարդապետ տեսուչը փոխանակ կատարելու կամ մերժելու աշակերտի խնդիրքը, նրան նկատում է. «ինձ ուղղակի չը պէտք է դիմել, այլ վերակացուի միջոցով. բան ունէք, տուէք վերակացուին, նա էլ ինձ կը հաղորդի»: Միթէ ճիշդ է այդ. միթէ, փոքր ի շատէ կրթված մարդը, նոյն իսկ հոգևորականը իրան թոյլ կը տայ վարուել աշակերտի հետ այնպէս, ինչպէս չէ վարվում հասարակ զինւորի հետ մինչև իսկ մի թիւրք փաշա, կամ պարսիկ խանը...

Երէկ, հոկտեմբերի 13-ին, Թիֆլիսի քաղաքային դուման նորից քննեց Թիֆլիսում պօլիտեխնիկում բանալու խնդիրը, և որոշեց դիմել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան այդ մասին: Ինչպէս յայտնի է, դուման յարուցել էր պօլիտեխնիկում բանալու հարցը դեռ 1894 թւին երկրագործութեան մինիստր Երմօլովի Թիֆլիսում եղած ժամանակը: Այժմ հարցը նորից առաջ է եկել երկու առիթով, որոնցից մէկը այն է, որ Վլադիկավկազ քաղաքը դիմել է Թիֆլիսի դումային խնդրելով դրամական աջակցութիւն՝ պօլիտեխնիկումը Վլադիկավկազում բանալու, երկրորդը այն, որ լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հաճութիւն է յայտնել բանալ մի քանի տեխնիկական դպրոցներ Ռուսաստանի զանազան մասերում: Թիֆլիսի դուման, ցանկանալով որ պօլիտեխնիկումի հարցը աւելի գործնական ձև ստանայ, վճռեց մի յանձնաժողով ընտրել, որ կարողանայ կարճ միջոցում որոշել թէ ինչքան գումար կարող են տալ Անդրկովկասի զանազան հիմնարկութիւնները և մանաւանդ բարեգործներ այդ նպատակի համար:

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Զգալի կերպով բարձրանում է հացի գինը: Ալիւրի պուդը ծախվում է 1 ր. 20 կօպէկից մինչև 1 ր. 50 կ., չը նայելով որ Շուշու գաւառում հացի բերքը առատ է եղել»:

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի խաղողը Դարալագեազում՝ համեմատած միւս տարիների հետ՝ լաւ էր, որովհետև չը կային ոչ անձրևներ և ոչ աշնանային ցրտեր. խաղողը երկար ժամանակ թփի վրա մնալուց աւելի քաղցրացաւ: Այստեղ համարեա ոչ մի գիւղում գինի չեն գցում, որովհետև խաղողը թթու է լինում և լաւ գինի չէ դառնում. խաղողը տանում են Նոր-Բայազէտի գաւառը և փոխանակում են այնտեղ ցորենի հետ գլխաւորապէս: Բամբակի բերքը, համեմատաբար ուրիշ տեղերի հետ, լաւ է և նրա գինն էլ բարձր է, այժմ արդէն գնահատվում է $8^1/_2$ րուբլի. չալթուկի բերքը լաւ է: Խաղողի հիւանդութիւններից այստեղ տարածված է Cladasporum Reosleri, որը բաւական վնասներ է տալիս գլխաւորապէս սև խաղողին»:

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Այվազեան եպիսկոպոսի կարճատև այցելութիւնը Շուշուն, դարձեալ մի քանի սև գծեր թողեց ետևից: Նա պահանջեց կօնսիստօրիայի անդամներից, որ գրաւոր վկայութիւն տան իրան, թէ եպիսկոպոսն իր առաջնորդութեան օրով 2,500 րուբլու նորոգութիւն է արել, ծախսելով այդ գումարն իր գրպանից (?), որպէս զի յետոյ էլ այդ փողը ստանայ անդամների վկայութեան հիման վրա: Բայց անդամներն այնքան քաջ գտնվեցան, որ մերժեցին եպիսկոպոսի անարդար պահանջը, ասելով որ նրանք 2,500 րուբլու արժողութեամբ նորոգված տեղ չը գիտեն առաջնորդարանում: Ասում են, որ եպիսկոպոսը մեծ կշտամբանքով հեռացաւ անդամներից: Միթէ սրբազան եպիսկոպոսի Շուշի գալը պատրուակ է եղել և ոչ «կարգաւորվելու նպատակ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայոց գործերի առիթով «Nord» կիսապաշտօնական լրագիրը տալիս հետևեալ հաղորդագրութիւնը.

«Չը նայելով այն նկատողութիւններին և ափողական առաջարկութիւններին, որոնցով մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները չեն դադարում դիմել Բ. Դրանը այն եռանդոտ միջոցների առիթով, որ պէտք էր սկսել նոր կոտորածների առաջն առնելու համար, Օսմանեան կառավարութիւնը շարունակում է անտարբեր մնալ: Այդ պատճառով մեծ պետութիւնները հարկադրված էին նախազգուշացնել սուլթանի մինիստրներին, որ մահմեդական ազգաբնակութեան ձեռքով կատարված ֆանատիկոս բարբարոսութեան իւրաքանչիւր դէպքի համար մեղաւոր կը համարվի Բ. Դուռը, որը այս անգամ լուրջ կերպով պատասխանատու կը լինի Եւրօպայի առաջ:»

ԱԶԱՏԱՄԻՏ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպանիական ազատամիտ նոր մինիստրութիւնը մի քանի մարդասէր միջոցների ձեռնարկեց, որոնց ձեռներէցութիւնը պատկանում է Թագաւորուհի-խնամակալուհուն: Դրանցից ուշադրութեան արժանի են հետևեալ կարգադրութիւնները: Ինչպէս յայտնի է, Բարսելօնայի բանտերում մինչև այժմ հեծում էին անարխիական կուսակցութեան մէջ կասկածվող հարիւրաւոր անձինք: Թէպէտ դրանցից շատերին արդարացրել էր բարձրագոյն զինւորական դատարանը, բայց պահպանողական կառավարութիւնը բանտից չէր արձակում նրանց, որ անօգուտ խստութեամբ էին վարվում նրանց հետ: Այժմ բոլոր արդարացվածները արձակված են, իսկ այն օտարահպատակները, որոնք մեղադրվում են անիշխանական պրօպագանդայի մէջ, արտասահման են աքսորված: Որպէս զրոյց մեծ ժողովրդականութիւն վայելող քահանայ Կօլօմա ուղարկված է Բարսելօնա՝ դրամական նպաստ բաժանելու տառապած անիշխանականների ընտանիքներին: Երկրորդ մարդասէր միջոցը վերաբերվում է այսպէս անուանված «Թաղման նաւերին»: Այդ անունով են մկրտել այն նաւերը, որոնցով Կուբայի իշխանութիւնները Սպանիա էին ուղարկում անյուսալի հիւանդ զինւորներին: Հասկանալի է, որ այդ թշուառներից շատերը ճանապարհին մեռնում էին և գերեզման էին գտնում ովկիանոսի մէջ: Այժմ Սագաստայի կառավարութիւնը հրամայեց, որ ծանր հիւանդ զինւորները Կուբայում մնան, իսկ Սպանիա ուղարկվեն այնպիսիները, որոնք կարող են տանել ծովային ճանապարհորդութիւնը: Այդ վերջինների համար առանձին հիւանդանոցներ են հիմնված Սպանիայի արևմտեան նաւահանգստային քաղաքներում:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Տրապիզոն, հոկտեմբերի 7-ին

Լուր ստացվեց, որ օգոստոս ամսին Կ. Պօլսում վախճանվել է Յակոբ Գարակեօզեան: Հանգուցեալը բնիկ տրապիզոնցի էր, 24 տարեկան, աւարտել է ազգային վարժարանը: Նա իր առաջ սկզբունքներով պատկանում էր այն սերնդին, որ 1894—1895-ին՝ կեանք տուաւ «Կրթասիրաց ընկերութեան» Տրապիզոնում, որի միակ նպատակն էր ուսումն տարածել շրջակայ հայ գիւղերում և արդէն ձեռնարկած էր մի գիւղական ուսուցչանոցի բացման: Սակայն անողորմ կոտորածը հարիւրաւոր կեանքերու հետ լափեց ամէն լաւ ձեռնարկ. ուսուցչանոցի պատերն իսկ քանդվեցան, «Կրթասիրաց ընկերութեան» հիմնադիրներէն ոմանք չարաչար կոտորվեցան, ոմանք բանտարկվեցան և մնացածներ ցիր ու ցան եղան: Գարակեօզեան ալ այս տարի ինկաւ Պօլիս. սակայն անգութ բաղդը երբ ժպտացեր է թիւրքահայուն. շատ չուշաւ վրա հասաւ անողոք մահը: Հանգուցեալ երիտասարդը 1895 թւէն Տրապիզոնից, իսկ վերջերս ալ Կ. Պօլսից թղթակցում էր «Մշակին» «Գ.» և Գարեգին ծածկանունով: Հանգիստ քեզ, վաղաթառամ աշխատաւոր:

Տ.

ՆԱՄԱԿ ԲՈԼԳԱՐԻԱՅԻՑ

Սիլիստրիա, հոկտեմբերի 1-ին

Գաղթական և փախստական հայք ոչ մի տեղէ կը ժպրհին վերադառնալ ի հայրենիս. վիճակն կրիտիկական է: Գաղթական հայ փախստականք՝ խուճապելով ամենակերպ հարստահարութիւններէ, եկան հաստատուիլ ազատ երկիրներ՝ ապաստօրէն շնչելու և, չարաչար վաստակաց արդեամբք, ձեռնկալելու իրենց դժբաղդ և հեռաւոր պարագայից: Բնաձիր պարգևներով օժտեալ հայն՝ գալով ի Բօլգարիա, ամենայն ընդունակութեամբ ի հանդէս բերաւ զայն և ահա ինչու համար «Бюллетинъ», Բօլգարիոյ վաճառականական սենեկաց օրգանն, կը հրատարակէր մի յոյժ ուշագրաւ յօդուած, որոյ մի մասը ստորև կը համառօտեմ:

Սոյն բօլգարական թերթի յօդուածագիրն կասէր թէ «Բօլգարիա հիւրընկալեց դժբաղդ հայերն այնպիսի մարդասիրական զգածմամբ, որովհետև նա կրած էր յերկար դարուց թրքական նմանօրինակ մի ապուրէն. այսպէս, ապաստանելոց թիւը կը հասնէր՝ միայն ի Վառնա՝ 5,000-ի, որպէս և նոյնքանի հասաւ ի Ֆիլիպէ, Բուրգազ և այլ քաղաքներ ապաստանեալ հայոց թիւն: Բօլգարներն և հայերն կը մտածէին, թէ՝ թիւրք կայսրութեան օրերն համրուած էին և, հետևաբար, հայ փախստականաց վերադարձն ևս համրուած. այլ, դժբաղդաբար, խնդիրն մնաց կախ և հայք, աւաղ, չը կարացին վերադառնալ ի հայրենիս: Մանաւանդ վիճակն կը վատթարանայ, երբ յոյնք կը պարտէին և ի Թիւրքիա ներմուծելի բարենորոգմունք (?) կը մնան մեռեալ տառ: Հայոց անկարելի էր վերադառնալ ի Թիւրքիա, ուստի պէտք կար մնալ ի Բօլգարիա և աշխատել միմիայն ճարելու օրապահիկն: Հայն, ուրեմն, կը ներկայանար մի նոր տարր Բօլգարիոյ հասարակական և տնտեսական կենաց մէջ և, անտարակոյս, պիտի ունենար օգտակար կամ վնասակար ազդեցութիւն Բօլգարիոյ զարգացման վրա:

«Բաւական էր, սակայն, տեսնել, թէ ի Բօլգարիա ապաստանող հայ արհեստաւորք չէին բազմաքանակ. այլ և, ի հեճուկս այս նուազ քանակութեան, եւրօպայի աշխարհագիր ճանապարհորդք այս ազգն գտած և գնահատած են աշխատասէր և խնայասէր, վար չը մնալով ոչ յոյներէն և ոչ հրէաներէն, և մանաւանդ ի բովանդակ Թիւրքիա եղած բանկիրներք, վաճառականք, արհեստաւորք, ինչպէս և ի Բօլգարիա առաջին երկու սերունդներն կը գտնուէին գլխաւորաբար ի ձեռս նոցա: Ահա մի այնպիսի ցեղ էր հայոց ազգն՝ որ ունէր բնատուր ձիրքեր, որով և ամենուրեք նա կը ներկայանար ամենայն կատարելութեամբ: Բայց անողոքելի բաղդն դատապարտած էր զնա՝ այսպէս, խղճալի կերպիւ, չունենալ ազատ հայրենիք, ուր կը զարգանայ: Արհեստից հայ մշակներն, հալածվելով իրենց հայրենիքէն, ըստ կարելւոյն նոյն արհեստներով ըզբաղեցան ի Բօլգարիա և աշխատեցան նուաճել միայն իրենց օրապահիկն. Ֆիլիպէ, օրինակի աղագաւ, հաստատուեցան գործաւորք՝ ոսկերչաց, երկաթագործաց, կաղապարչաց, ներկարարներու, խողանակագործներու, կօշկակարներու, մանիֆակտուրիստներու, բամբակ և սըրբիչ և վարագոյր մանիչներու, արծի և ջրի աղօրիք ընձեռողներու, և այլն, և այլն: Բայց և այնպէս, այս և այն բաղում արհեստից տեսակէտէ, հայք տեղացիներն կը գերազանցէին տեխնիկայի կատարելագործութեան մէջ: Եւ ուրիշ ոչինչ կը մնար տեղային արհեստաւորաց՝ հաստատեալք Բօլգարիոյ արհեստական գլխաւորագոյն կենտրօնաքաղաքաց մէջ, բայց եթէ այս գեղեցիկ առիթէն օգտուիլ, Բօլգարիոյ վաճառականական և երկրագործական նախարարութեններ հարկ տեսնուած ուշադրութեամբ: Եթէ հայք երկար մնային ի Բօլգարիա, ինչու չօգտուիլ այս անկճար հայ գործաւորներէն, նրանց մօտ տալով բօլգարական աշակերտք... Վասն զի ոչ Անգլիա, ոչ ալ Գերմանիա կորուսած կը լինէին ոչինչ՝ երբ իրենց երկրին մէջ կընդունէին ֆլամանդիական կամ ֆրանսական մանիչներն, որք Բէլգիայէ և Ֆրանսայէ փախած էին կրօնական հալածանաց պատճառաւ»:

Բօլգարացի յօդուածագիրն այդ խնդրի վրա կը հրաւիրէ բօլգար կառավարութեան ուշադրութիւնը:

Ռումանական կառավարութիւնն այժմ դարձեալ սկսած է իր հայատեաց գործունէութիւնն: Ռումանական իշխանութիւններն կը կատարեն զանազան քաղաքաց մէջ խուզարկութիւններ, և ապաստանեալ հայերու մեծ մասն կարտաքսուին երկրէն: Արմատական «Lupta» (Կռիւ) թերթն և ռումանական այլ թերթերն խստիւ կը դատա-

պարտեն Ռումանիոյ ձեռք առած այս «խաղաղական միջոցներն»:

Ակարի

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պօլսում հաւատացնում են, որ խիր թէ յոյն-թիւրքական սահմանի վրայ կրկին անհանգստութիւն է տիրում: Ցայտնվեցին զինուորված հրոսակախմբեր, որոնք յարձակվում են թիւրքաց առաջաւոր գծերի վրայ: Հաւատացնում են նոյնպէս, որ խիր թէ և բուլղարական սահմանի վրայ տեղի ունեն զինուորված ընդհարումներ: Հաւատացնում են, որ այդ ընդհարումներին մասնակցում են այժմ և բուլղարական զօրքերը:

—Կ. Պոլսից Բերլինի լրագիրներին հեռագրում են, որ Թիւրքաց այն զօրաբաժինը, որ գտնվում է Փոքր-Ասիայում, ռուսաց սահմանի մօտ, անպայման կը զինվի Մաուզէրի սիստեմի նոր ձևի հրացաններով. նոյնպէս և այն, որ Բ. Դուռը պատուիրեց Գերմանիայում նոր զէնքեր և հաւէր:

—Վիէննայից լրագիրներին հեռագրում են. «Կ. Պօլսի գեսպան բարոն Կալիցէ, որը առանձին միսսիայով ուղարկված է սուլթան Աբդուլ Համիդի մօտ կրետէի հարցի համար, արդէն ունկնդրութիւն ունէր սուլթանի մօտ: Վիէննայում արտայտում են կարծիքը, որ կոմս Գօլուխովսկու առաջարկութեան նպատակն է, որ կրետէի նահանգապետ նշանակվի թիւրքաց ծառայութեան մէջ գտնվող մի գերմանացի: Այդ առաջարկութիւնը արված է գերմանական կառավարութեան համաձայնութեամբ:

—Ահա թէ ինչ է ասում կրետական հարցի առիթով ռուսաց կիսապաշտօնական «Nord» լրագիրը. «Կրետական հարցը,—ինչ էլ ասեն զանազան լրագիրներ,—այնպէսի լուծում կը ստանայ, որպիսին յայտնի է կիսապաշտօնական հաղորդագրութիւններից: Կրետէին ինքնավարութիւն կը տրվի, ամենալայն ինքնավարութիւններից մէկը, քրիստոնեայ նահանգապետով, որը ոչ մի դէպքում թիւրք չի լինի: Այդ պատճառով ամեն մի դժգոհութիւն Օսմանեան կայսրութեան կողմից,—եթէ միայն դժգոհութիւնը այդպէս կարող է տեղ գտնել,—կը չքանայ և մեծ պետութիւնների անդադրում վճիռը կիրագործվի հեռու կամ մօտիկ ապագայում:»

ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԴԱՐՄՇՏԱԴ, 11 հոկտեմբերի: Վիլհէլմ կայսրը ժամանեց հոկտեմբերի 9-ին: Կայարանում դիմաւորեցին նրան Թագաւոր կայսրը, մեծ դուքսը և պրինցները: Արտագին ալքյաններից յետոյ, երկու կայսրները մէկ կառքի մէջ գնացին նոր պալատը: Երեկոյեան բոլոր Օգոստափառ անձինք գնացին ներկայացմանը պալատական թատրոնում:

ՊԱՐԻԶ, 11 հոկտեմբերի: Հանօտօի մօտ տեղի ունեցաւ նախաճաշ ի պատիւ Գօրեմիկինի և Մուրավիէվ ռուս մինիստրների:

ՊԱՐԻԶ, 11 հոկտեմբերի: Պատգամաւորների ժողովում բաժանվեց այն նախագիծը, որով Ֆըլանդրիայում մի նոր զօրաբաժին է հիմնվում:

ՀՌՈՄ, 11 հոկտեմբերի: «Popolo Romano» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, Իտալիայի և Եգիպտոսի մէջ տեղի ունեցաւ համաձայնութիւն Կասսալան յանձնելու պայմանների և ձևականութիւնների մասին:

ԼՕՆԴՕՆ, 11 հոկտեմբերի: «Times» լրագրին Աթէնքից հաղորդում են, որ ֆինանսների մինիստրը մշակեց մի նախագիծ, որով Յունաստանի նախկին պարտատէրերին առաջարկվում է իւրաքանչիւր տարի 8 միլիօն ֆրանկ, այն ինչ հաւանութիւն գտած նախագծով տարեկան վճարը որոշված էր 9 միլիօն:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 11 հոկտեմբերի: Բ. Դուռը պետութիւններին շրջաբերական ուղարկեց՝ կրետական հարցի լուծումը շտապեցնելու համար:

ՊԱՐԻԶ, 12 հոկտեմբերի: Պալի պէօպանը յանձնեց հանրապետութեան նախագահին պալի նամակը և մի ալբօմ և շնորհակալեց Ֆօրին Ռուսաստան գնալու բարեյաջող ելքի համար: Ֆօր պատասխանեց, որ ինքն զգացված էր Թագաւորի և ռուս ժողովրդի կողմից իրան արած ջերմ ընդունելութիւնից: Այդ ընդունելութիւնը ցոյց տուեց իրան, թէ որքան խորն են այն համակրութիւնները, որոնցով կապված են երկու ազգերը:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 12 հոկտեմբերի: Վերջնական խաղաղութեան մասին բանակցութիւններ վարելու համար կազմված յանձնաժողովում Թիւրքաց լիազօրները ներկայացրին 18 յօդուածներից բաղկացած դաշնագրի նախագիծը, որոնցից 8-ը ընդունված են: Խաղաղութեան սկզբնական պայմանների 3-դ յօդուածի անորոշ խմբագրութեան պատճառով ծագած դժուարութիւնները տակաւին են կարծել, որ հարկադրված կը լինեն դիմել պետութիւնների ներկայացուցիչների միջնորդ դատարանին Կ. Պօլսում:

ԴԱՐՄՇՏԱԴ, 13 հոկտեմբերի: Թագաւոր կայսրը ընդունեց Չերնոգորիայի իշխանին և պրինց Ֆրանց Բատտենբերգին:

ՊԱՐԻԶ, 13 հոկտեմբերի: Արդարադատութեան մինիստր Մուրավեօվ ճանապարհ ընկաւ Պետերբուրգ: Նրա Պարիզ եղած ժամանակ, ֆրանսիական կառավարութիւնը հարց յարուցեց՝ Ռուսաստանի հետ դրական—արտախաղական դաշն կապելու մասին: Մինիստրը սկզբունքով համակրութեամբ վերաբերվեց դաշն կապելու հարցին:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ.

Հոկտեմբերի 10-ին

Լօնդօնի վրայ 10 ֆունտ արժէ .	93	ր. 50	կ.
Բերլինի վրայ 100 մարկ — .	45	» 80	»
Պարիզի վրայ 100 ֆրանկ — .	37	» 20	»
Ոսկի — — — .	—	» —	»
Մաքսային կուպօններ — .	149	» —	»
Բօրսային դիսկօնտ — .	5	» 6 1/2 %	»
4 % պետական րէնտա	98 7/8	» —	»
Ներքին 5 % առաջին փոխառութ.	288	» —	»
— — երկրորդ — .	246	» —	»
5 % գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի.	204	» —	»
5 % պետական երկաթուղ. րէնտա.	98 7/8	» —	»
4 % ներքին փոխառութեան . .	98 3/8	» —	»
4 1/2 % գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	100 3/8	» —	»
Ազն. կալ. պետ. բանկի խաղարկ.	—	» —	»
4 1/2 % մկայակ. գիւղ. հող. բանկի	101 1/8	» —	»
Փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	—	» —	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաներ .	101 1/8	» —	»
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101	» —	»
Օդէսայի — — .	100	» —	»
Թիֆլիսի — — .	99	» —	»
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6 %— .	100 1/4	» —	»
5 % — — — .	99 1/4	» —	»
Քութայիսի 6 % — — .	101	» —	»
5 % — — — .	99 1/4	» —	»

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի 1-ից բացվում է

ԽՈՀԱՐԱՐԱԿԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ցանկացողները կարող են առաջուց գրվել Տէր-Սարգսեանցի մաղազինում, Դվօրցօվայա փողոցի վրայ, 4-ից մինչև 7 ժամը երեկոյեան: Նոյնպէս տալիս եմ ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ դասեր: Խոհարարական արուեստի դասընթացքը արժէ 20 ր., իսկ կար ու ձևինը—10 րուբլի:

Տ. Շ. Եսանգուլեան

(№ 120) 1—5

Մ. ԲԱՏԼԻԳՕՎ-ԱՖԱՆԱՍԻԵՎ

յատկապէս բժշկում է սեռական հիւանդութիւններ, այն է կախաղ, թուլութիւն, թոքախտութիւն և այլն. Թիֆլիս՝ Միքայէլեան փողոց. Գերմեր-Բօլլօվի մօտ, № 124:

(№ 119) 2—5

Որովհետև նամակներ եմ ստանում զանազան տեղերից, որոնցով խնդրում են իմ խմբագրած «ՌԱՄԿԱԿԱՆ ՄՐՄՈՒՆՋՆԵՐ» երգարանից, ուստի յայտնում եմ ի գիտութիւն յարգելի խնդրողների, որ երգարանիս առաջին տպագրութեան օրինակները արդէն սպառված են և շուտով պատրաստ կը լինի նոր, երկրորդ տպագրութիւնը:

Դպիր Արշակ Բրուտեանց

(№ 119) 2—2

Շուտով լոյս կը տեսնի

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

(Տասներորդ տարի)

Գինը փոխանակ 60-ի՝ 50 կոպէկ: Դիմել՝ Թիֆլիս, հրատարակիչ Գիւտ ա. քահ. Աղանեանցին:

(№ 115—հ. չ.) 4—10

Ցանկանում եմ մտնել ԿՕՄՊԱՆԻՕՆԿԱ միայնակ կնոջ մօտ. համաձայն եմ քաղաքից հեռանալ. գիտեմ ռուսերէն, ֆրանսերէն լեզուները և մուզիկա: Կարող եմ պատրաստել երեխաներին գիմնազիաներ՝ պատրաստական դասարանները մտնելու համար: Հասցէս. Саперная ул., Шереметевскій пер. д. № 6 спросить Строгонова. (№ 106) 5—5

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

քաղաքային արհեստաւորաց դպրոցում բացվում են սեպտեմբերի 14-ին: Աւանդվում են հետևեալ առարկաները՝ գծագրութիւն, նկարչութիւն, թուաբանութիւն, ֆիզիկա, քիմիա, մեխանիկա, առողջապահութիւն, առողձագործութիւն. կէս տարվայ վճարը 50 կոպէկ. բոլոր գրաւոր, նկարչական և գծագրական պիտոյքները տրվում են ձրի: Կուրսերն ունեն առանձին բաժանմունք ԱՆԳՐԱԳԷՏՆԵՐԻ համար, ուր ցանկացողները ընդունվում են ձրի: Ընդունելութիւնը լինում է ամեն օր Արհեստաւորաց դպրոցի կանցելարիայում (Էկզարխի հրապարակ). նոյն տեղում կարելի է ստանալ և մանրամասն տեղեկութիւններ կուրսերի մասին: Խնդրում են գրվել իր ժամանակին վաղօրոք: (№ 107) 4—4

Թիֆլիսի ծխախոտի գործարանատէր հանգուցեալ Միքայէլ Սաֆարեանցի կտակակատարները պատիւ ունեն յայտարարել, որ հանգուցեալի ինչպէս առևտրական, նոյնպէս և նրա գործարանի բոլոր գործերը ըստ առաջնոյն ընթանում են անարգել և առանց ընդմիջվելու, ծառայողների նախկին կազմութեամբ, և գործարանի հիմնարկութեան օրից կառավարիչ եղած Թիֆլիսի 2-րդ կարգի վաճառական Յովհաննէս Սահփանեանցի անմիջական հսկողութեամբ և ղեկավարութեամբ: Պ.Պ. կլիենտների բոլոր պատուէրները ըստ առաջնոյն կը կատարվեն ամենայն ճշտութեամբ և առանձին ուշադրութեամբ: 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է

որ իր ներկայութեամբ, հոկտեմբերի 14-ին, ցերեկվայ 12 ժամին, ԱՃՈՒՐԴ է նշանակված՝ շինելու ԿՈՂՏԱԽՈՂՈՎԱԿ Վեցցելեան փողոցում, (10-րդ քաղաքամասում), 53 սաժէն, 1392 րուբլով: Ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագիրը Ուպրավայի շինարարական բաժնում, մի օրերը, 9—1 ժամը: 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտարարում է, որ նրա առեանում, ցերեկվայ 12 ժամին, հոկտեմբերի 14-ին աճուրդ է նշանակված կեղտախողովակը շինելու համար Նէմեցկայա փողոցի վրայ, 80 սաժէն երկարութեամբ, 1900 ր. գումարի: Սակարկութիւն անել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանները Ուպրավայի շինարարական բաժնում, մի օրերը, ցերեկվայ 9-ից մինչև 1 ժամը: 2—2

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի հաղորդակցութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 15/27 հոկտեմբերի ՄԻՆԳՐԵԼԻԱ շոգենաւը, նաւապետ ՇԷԼՏ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նարէբէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլշարեանին, Կօլիւբեանինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշէնրօդերին: (№ 76) 18—20

ԽԱՂՈՂԻ ՄԱՄՈՒԼՆԵՐ,

ԽԱՂՈՂ ՄԱՆՐԱՑՆՈՂ, ԿՈԹ ՀԱՆՈՂ, ԿՈՒՊԱԺԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ, ՇԻՇԵՐ ԼՈՒԱՆԱԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Առաջարկում է

ԻՆԺԵՆԵՐՆԵՐ

ԵԱՐԱԼՕՎԻ ԵՒ ԱԼԻԽԱՆՕՎԻ

Մեքենայագործարանը,

Թիֆլիսում Ալէքսանդրեան փողոց, սեփական տուն:

(№ 102) 13—0

ԿՏԱՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

(Բամբակի մանուածքի)

ԺԱՌԱՆԳՈՒՀԻՆԵՐԻ Յ. ՉԻԹԱԽԵԱՆԻ

(Հիմնված է 1869 թ.)

ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

ԿՏԱՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ 15—30 ՎԵՐՇՕԿ ԼԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՏԱՒ I ՏԵՍԱԿԻ 15—30 » »
ԿՏԱՒ ՀԱՍՏ » 12—30 » » (մանուսր պատուէրներով)

ԹԵԼ ԿԾԻԿՆԵՐՈՎ,
ԹՈՅԼ ԲԱՄԲԱԿԻ ԹԵԼԻՑ 1/4"—3" ՀԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ
ԹԵԼԻ ԾԱՅՐԵՐ (пакля) ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ՄԱՔՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ (вата) I ՏԵՍԱԿԻ
ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ II »
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ I ՍՈՍԻՆՁՈՎ (մանուսր պատուէրներով)
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ II » ՆՇՇՏՈՎ

Առաջարկում ենք պ.պ. վաճառականներին և գործածողներին ուշադրութիւն դարձնել մեր գործարանում պատրաստվող կտաւի ամրութեան և ներկեր ընդունելու յատկութեան վրայ և չը շփոթել Ռուսաստանից եկած կտաւների հետ:

Կտաւի նմուշները և պրէյսկուրանտները ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման ձրիաբար:

Հասցէն՝ Тифлисъ, главная контора фабрики. Уголъ Нагорной и Сергіевской ул. собс. д. телефонъ конторы 266, а фабрики 24. (չ. ե.) (№ 78) 26—50

Մ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ

„ԾՈՑԻ“ „ՊԱՏԻ“ և ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ 1898 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

շուտով լոյս կը տեսնեն: Ցանկացողները՝ այժմեանից յայտնելու են, որպէս զի պատուէրները ժամանակին կատարվեն: Իսկ տպագրվելի յայտարարութիւնները թող շտապեն շուտ հասցնելու:

10—13 (ե. հ.) (№ 105) Հասցէն՝ ԹԻՖԼԻՍ, Մակար Չմշկեան

Ջօնս եւ ընկերութեան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

ՏՆԱՅԻՆ ԵՒ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ: Իրանց պարզութեամբ և տևականութեամբ գերազանց են մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող բոլոր յայտնի գործարանների մեքենաներից, անձայն և խիստ դիւրաշարժ. վաճառվում են չափաւոր գներով և ձեռնտու պայմաններով:

ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ԿՈՎԿԱՍԻ

Ն. ԽՐԱՅԵԼԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

(№ 115) (ե. չ). Գոլովինսկի պրօսպեկտ, «Դանիա» հիւրանոցի տակ № 12: 5—10